

KICHIK MAKTAB YOSHI DAVRIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHINI TADQIQ ETISH.

Toshbayeva Madina Ravshan qizi

Termiz Davlat Universiteti Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi bolalar psixikasi, kichik maktab yosh davrlaridagi shaxslararo munosabatlar qay tarzda shakllanishi haqidagi ma'lumotlar va bu yuzasidan olib borilgan psixologik tadqiqot hamda uning natijalari bilan tanishishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: kichik maktab yoshi, bola, qiziqish, norma, muloqot

Farzand-oila baxti, kelajagi, ertangi kundagi faxridir. Ota-onaning farzand oldidagi mas'uliyati benihoya kattadir. Bolaning kelajakda yetuk inson bo'lib yetishida, ilmida, tarbiyasida ota-ona va o'qituvchi hamkorligi juda muhimdir. Farzand-yurt kelajagidir. Uning qiziqishlari, qobiliyatlarini namoyon qilishga imkon yaratish lozim. Hozirgi kunda ta'limga, yoshlarga bo'lgan e'tibor yuqori darajaga ko'tarilgan. Yoshlarning kelajakda komil inson bo'lishi, kasb-hunar egallashlari uchun juda ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu borada olib borilayotgan islohotlar ham o'z samarasini bermoqda. Kichik maktab yoshi davrida shaxslararo munosabatlarning shakllanishi – bu bolalar o'zlarining ilk ijtimoiy tajribalari va aloqalarini hosil qila boshlaydigan muhim bosqichdir. Bu davrda, asosan, 6-12 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun ijtimoiy va psixologik o'zgarishlar, o'zaro munosabatlar, guruhda ishlash va boshqalar bilan muloqot qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Quyida kichik maktab yoshi davrida shaxslararo munosabatlarning shakllanishini tadqiq etishda e'tiborga olish kerak bo'lgan bir nechta muhim jihatlar keltirilgan. 1. Shaxsiy va ijtimoiy identifikatsiya: Kichik maktab yoshi davrida bolalar o'z kimligini, "men"ni anglashni boshlaydilar. Bu jarayon shaxsiy identifikatsiyani shakllantirish va ijtimoiy aloqalarga kirishning boshlanishi hisoblanadi. Bolalar o'zlarining hissiyotlarini, qiziqishlarini va afzalliklarini boshqalar bilan taqqoslash orqali shakllantiradilar. Bu davrda, ular o'z guruhlarini yaratishadi va bir-birlariga yaqin bo'lishni boshlaydilar. 2. Shaxslararo munosabatlar va guruh psixologiyasi: Kichik maktab yoshi bolalari uchun ijtimoiy guruhlar, do'stlar va tengdoshlar o'zaro munosabatlarning markaziy qismiga aylanadi. Guruhlarda bolalar bir-birlari bilan o'ynash, vazifalarni birgalikda bajarish, hamkorlik va raqobatlashishni o'rganadilar. Bunday munosabatlar ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, shu jumladan, empatiya, jamoada ishlash va konfliktlarni hal qilish. 3. Emotsional rivojlanish: Kichik maktab yoshi bolalari emotsional jihatdan tez o'zgaradigan davrni boshdan kechiradilar. Ular o'z hissiyotlarini ifodalash va boshqalar bilan munosabatlarda qanday his-tuyg'ularni ko'rsatishni o'rganadilar. Bu davrda bolalar o'zlari bilan birga o'sib borayotgan boshqa bolalar bilan hamda kattalar bilan qanday aloqada bo'lishni tushunishadi. Munosabatlardagi emotsional o'zgarishlar va yutuqlar bolalar uchun o'rgatish va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashning muhim qismidir. 4. Normalar va qoidalar: Kichik maktab yoshidagi bolalar ijtimoiy qoidalarga rioya qilishni o'rganadilar. Ular ijtimoiy qoidalar, munosabatlarning axloqiy asoslari va boshqalar bilan hurmat ko'rsatish zarurligini tushunishadi. Bu davrda, bola ijtimoiy me'yorlarni anglash va ularga amal qilishni o'rganadi. Shu bilan birga, shaxslararo munosabatlarda qoidalar va rollar qanday ishlatilishi haqida dastlabki tushunchalarga ega bo'ladilar. 5. Tengdoshlik va ijtimoiy raqobat: Kichik maktab yoshidagi bolalar uchun tengdoshlar o'rtasidagi ijtimoiy raqobat muhim ahamiyatga ega. Ular boshqalarga nisbatan o'zlarini qanday ko'rsatishlari va guruhda o'z o'rnini topishlari kerakligini

tushunadilar. Bu jarayonni amalga oshirishda o'zini hurmat qilish, o'ziga ishonchni rivojlantirish va do'stlar bilan aloqalarni mustahkamlash muhim o'rin tutadi. 6. Konflikt va uning hal etilishi: Bolalar kichik maktab yoshi davrida turli xil ijtimoiy nizolarni hal qilishni o'rganadilar. Shaxslararo munosabatlarda kelib chiqadigan tushunmovchiliklar, raqobat va boshqalar bilan yuzaga kelgan nizolarni hal etish va kelishuvga erishish ularning muhim ijtimoiy ko'nikmalaridan biridir. Bu davrda bolalar, odatda, o'zlarining hissiyotlarini boshqarish va boshqa bolalar bilan halol munosabatlar o'rnatish uchun muammolarni qanday hal qilishni o'rganadilar. 7. Muloqot va til ko'nikmalar: Kichik maktab yoshi davrida til ko'nikmalarining rivojlanishi ham muhim ahamiyatga ega. Bolalar o'z fikrlarini aniq ifodalash, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va o'zaro tushunishni rivojlantirishni o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, shaxslararo munosabatlarning shakllanishi va ijtimoiy doiraning kengayishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Kichik maktab yoshida shaxslararo munosabatlarning shakllanishini tadqiq etishda quyidagi metodlarni qo'llash mumkin:

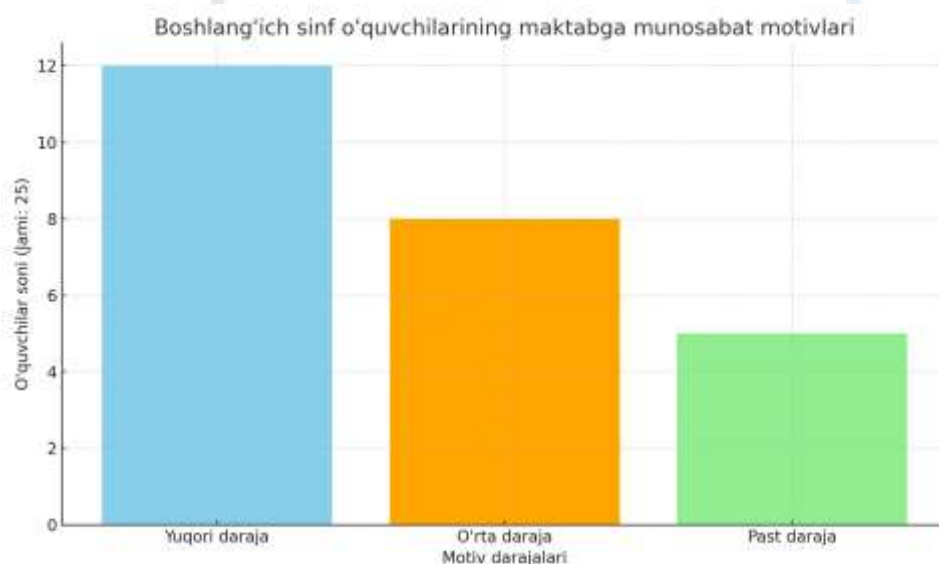
- I. **Observatsiya:** Bolalar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni kuzatish va tahlil qilish.
- II. **Intervyular:** Bolalar va ularning o'qituvchilari bilan suhbatlar orqali shaxslararo munosabatlar haqidagi fikrlarni yig'ish.
- III. **Eksperimentlar:** Bolalarning guruhdagi rolini o'rganish uchun maxsus vazifalar yoki o'yinlar tashkil etish.
- IV. **So'rovnomalar:** Ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni baholash uchun so'rovnomalar yoki testlar o'tkazish.

Xulosa qilib aytganda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda avvalambor shaxslararo munosabatlar shakllanishi lozim hisoblanadi. Bu munosabatlarni maktab ostonasiga qadam qoshi bilan shaka shakantirish kerak. Bolalar o'z tengdoshlari bilan o'zaro munosabatga kirishishi, o'z fikrlarini erkin namoyon etishi ularni kelajakda o'z ornini topishiga yordam beradi.

Psixologik tadqiqot va natijalar tahlili

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining maktabga munosabat motivlari

Quyidagi diagrammada boshlang'ich sinf o'quvchilarining maktabga munosabat motivlari darajalari bo'yicha tasvirlangan. Jami sinaluvcilar soni 25 ta.

Boshlang'ich sinf oquvchilarining maktabga bòlgan qiziqishlarini aniqlash metodikasi asosan 25 ta sinaluvchidan olindi. Olingan natijalarga kòra esa 12 nafar sinaluvchilarda maktabga bòlgan diapazonlar mativatsiyasi yuqori darajada ekanligi, 8 nafar sinaluvchida esa maktabga bòlgan diapazonlar mativatsiyasining òrta darajada ekanligi ,qolgan 5 nafar sinaluvchida esa maktabga bòlgan diapazonlar mativatsiyasining past darajada ekanligi aniqlandi .

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ergashevna N.G.(2023) Improving Education Mastery Opportunities in Primary school.
2. Kognitiv darslik darajalari :darslik /T.I .Shamov-M:Ta'lim, 2005
3. Q.Narzullayevna, D.S.Halimovna Bola qobilyatlarining yuzaga chiqishida Ota ona va o‘qituvchining o‘rni. Yangi O‘zbekiston talabalari axborotnomasi . 1-jild,1-son .